

OPAS
MAAKUNNALLISEN
LASTEN JA NUORTEN
HYVINVOINTISUUNNI-
TELMAN LAADINTAAN

Laatua Lakeuksien
lapsille ja nuorille!

E T E L Ä - P O H J A N M A A

Sisällysluettelo

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT	1
I STRATEGIAOSA	2
1. TYÖN VALMISTELU	2
2. TYÖN KÄYNNISTÄMINEN	3
3. TIEDONKERUU	4
4. STRATEGIAOSAN JA PÄÄTAVOITTEIDEN TYÖSTÄMINEN	5
II TOIMENPIDEOSA	6
1. VÄLITAVOITTEIDEN TYÖSTÄMINEN	6
2. TOIMENPITEIDEN TYÖSTÄMINEN	7
3. SUUNNITELMAN ARVIOINTI JA SEURANTA	8
4. MUUTA HUOMIOITAVAA JA JATKOKEHITTÄMISIDEOITA	9
HYÖDYLLISIÄ LÄHTEITÄ	10

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on kunnan tai useamman kunnan yhteinen **lastensuojelulaissa (L417/2007, 12§)** määritelty suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Uudessa sote100 laki -paketissa ehdotetaan lastensuojelulakiin lisättäväksi velvoite kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyöstä suunnitelmaa laadittaessa (11.2021).

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnissa ja maakunnassa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on strateginen toimintaa linjaava asiakirja, joka sisältää konkreettiset tavoitteet ja toimenpiteet lasten, nuorten, lapsiperheiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Suunnitelman avulla ohjataan päätöksentekoa, kehitetään käytännön asukas- ja asiakastyötä sekä palveluja. (Rousu 2009a.)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on strateginen toimintaa linjaava, sekä konkreettiset toimenpiteet sisältävä toimintaohjelma. Suunnitelma antaa kuntapäätäjille ja kohderyhmän kanssa toimiville kokonaiskäsityksen lasten ja nuorten kasvuoloista, käytössä olevista sekä tarvittavista voimavaroista. Suunnitelman sisältöä ohjaa lastensuojelulain keskeiset tavoitteet sekä kohderyhmän palvelutarpeet. Suunnitelmaa laadittaessa tulee huomioida kohderyhmän osallisuus tiedon tuottamiseen sekä palveluiden ja niiden toimivuuden suunnitteluun. (Rousu 2009a, 13–14.)

Lasten ja nuorten hyvinvointia ja lastensuojelua koskeva suunnitelma tulee sisältää tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta ja hyvinvointia edistävästä ja ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista. Suunnitelman tulee sisältää tiedot lastensuojelun tarpeesta, varattavista voimavaroista ja lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävistä palveluista kunnassa. Suunnitelman tulee sisältää tiedot siitä, miten yhteistyö järjestetään eri viranomaisten ja lasten ja nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten kesken. Suunnitelma tulee sisältää myös tiedot suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. (Rousu 2009b, 13.)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on valtuustotason päätös. Suunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma ohjaa kuntien talousarvioita ja -suunnitelmaa eri vuosille (Kuntalaki L410/2015).

Maakuntatason suunnitelmalla pyritään yhtenäistämään toimintatapoja alueella ja tukemaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia yli hallintorajat ylittävällä työotteella verkostomaisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

I STRATEGIAOSA

1. TYÖN VALMISTELU

Työn valmistelu aloitetaan **projektinvetäjän/-vetäjien valinnalla**. Projektin vetäjiä tulee olla yksi tai mielellään kaksi. Projektinvetäjät kokoavat laaja-alaisen työryhmän laatimaan maakuntatason suunnitelmaa.

Työryhmän kootaan eri toimialoilta sekä kuntien sekä kuntayhtymien edustajista. Jokaisella työryhmän jäsenellä tulee olla varahenkilö.

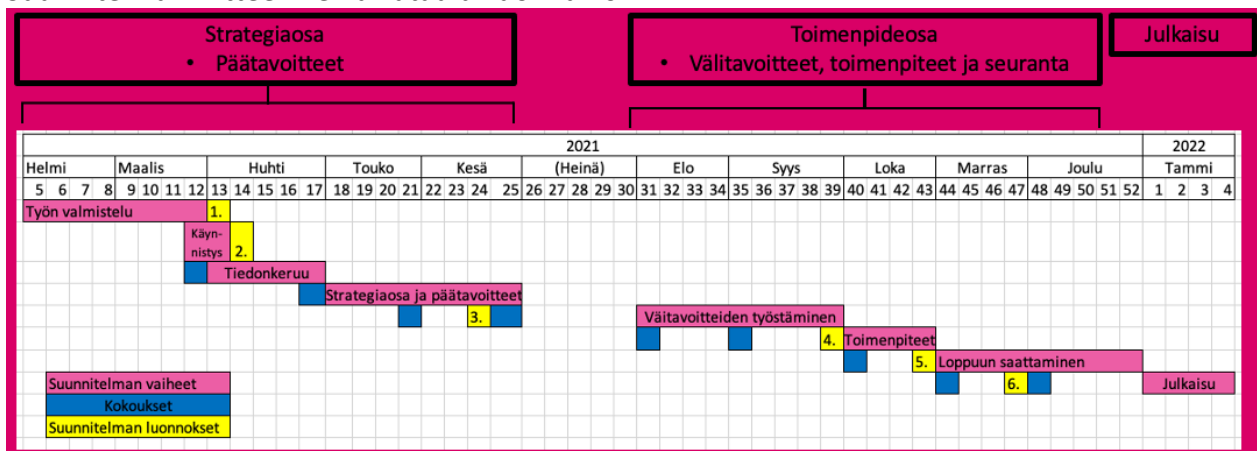
Edustajia tulee olla monipuolisesti eri toimialoilta:

- sivistys- ja hyvinvointi
- sosiaali- ja terveystoimi
- kouluterveydenhuolto
- poliisi
- seurakunta
- järjestöt
- nuorisovaltuusto
- ammatilliset oppilaitokset
- TE-toimisto
- käynnissä olevat hankkeet/kansalliset ohjelmat (Esim. Viva-Hanke, Tulevaisuuden sote-keskus -hanke, rakenneuudistus-hanke)

THL on määritellyt Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman minimitietosisällön, joka koostuu 30:ä indikaattorista. Tiedot on löydettävissä suoraan Sotkanetistä (Kts. lähteet). Minimitietosisältö kuvaa alueen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tilaa ja luo pohjan suunnitelman lähtökohdille ja kehittämistyölle.

Projektinvetäjien tulee suunnitella suunnitelman **kokousaikataulu ja työn eteneminen**.

Suunnitelman viitteellinen aikataulu vuonna 2021:

2. TYÖN KÄYNNISTÄMINEN

Ensimmäisessä kokouksessa työryhmälle kerrotaan **työn tarkoituksesta, tavoitteista, aikataulusta** sekä **työryhmän tehtävistä**. Maakuntatason suunnitelmissa työryhmän jäsenillä on sekä maakuntatason, että kuntatason tehtäviä.

Työtä tulee edistää säännöllisillä kokouksilla esimerkiksi etäyhteyksin. Kokouksia tulee olla noin kerran kuukaudessa.

Ensimmäisessä kokouksessa esitellään suunnitelman sisältö ja yleisrakenne otsikkotasolla. Vuoden 2022–2025 suunnitelma jaettiin kahteen osaan: I strategia- ja II toimenpideosa. Case-esimerkkinä käytettiin KymSoten tekemää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa (Kts. lähteet). Heitä pyydettiin ensimmäiseen työryhmän kokoukseen kertomaan heidän maakunnallisesta suunnitelmaprosessistaan.

Ensimmäisessä kokouksessa esitellään maakunnallisen hyvinvointisuunnitelman **työskentelyn lähtökohdat**:

- Suunnitelman tarkoitus, tavoitteet ja aikataulu
- Alueelliset indikaattoritiedot
- Konkreettisen työn aloitus:
  - Yhteinen työskentelyalusta (esim. Teams.)
  - Kuntien ja kuntayhtymän tulee hakea omat indikaattoritiedot ja verrata niitä maakunnan tuloksiin
  - Toimijoiden tulee kerätä ajankohtaisia huolenaiheita sekä kuntien erityispiirteitä ja väestörakenteet
- Maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman arvopohja

2. TYÖN KÄYNNISTÄMINEN

-Työn lähtökohdat

-Työryhmän tehtävien määrittely

- Maakunnallisesti
- Omassa kunnassa/toimialalla

-Suunnitelman yleisrakenne ja sisältö otsikkotasolla

-Maakunnalliset nostot ja painotusten esittely

3. TIEDONKERUU

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sisältöä ohjaa lasten ja perheiden tarpeet sekä lait ja muu ajankohtainen tieto. Suunnitelman laadinnassa tulee huomioida kansalliset ja alueelliset ohjelmat sekä ajankohtaiset julkaisut. Tietoa tulee päivittää koko ajan projektin eri vaiheissa.

ENNEN TYÖN ALOITUSTA

Minimitietojen avulla kuvataan lasten ja nuorten hyvinvointia maakunnassa sekä kunnassa ja/tai kuntayhtymissä.

- Maakunnan minimietosisältö (tuloksia verrataan koko maahan)

Lait ja ohjelmat suunnitelmaa ohjaamassa: (Kts. linkit lähteistä)

- EP:n tulevaisuuden sote-keskus -hanke ennaltaehkäisevien palveluiden vahvistaminen
- Lapsistrategia 2040
- Etelä-Pohjanmaan opetussuunnitelma
- Perhekeskus palvelukokonaisuus THL
- Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen: Valtioneuvoston periaatepäätös 2021:14
- Lapsia, nuoria ja perheitä koskeva lainsäädäntö (Lasten oikeuksien sopimus L90/1991, lastensuojelulaki L417/2007, 12§)
- muut ajankohtaiset aiheet: mm. THL:n ja STM:n julkaisut
- Soteuudistus-ohjelmasta: ennaltaehkäisy / hyvinvointi, osallisuus, palvelut, jalkauttaminen

I STRATEGIAOSA

Kunnat ja kuntayhtymät hakevat oman alueensa minimietiedot ja vertaavat niitä maakunnan tuloksiin. Näin jokaisen alueen erityispiirteet voidaan nostaa ohjaamaan suunnitelmaa alueella sekä kunnassa.

- Kuntien, kuntayhtymien minimietosisältö (verrattuna maakuntaan)
- toimialojen tuottamat omat mittarit (esim. opiskelijabarometrit)

II TOIMENPIDEOSA

Valitaan indikaattorit, jotka mittaavat kutakin välitavoitetta.

- minimi-indikaattoreista valitaan ne, jotka mittaavat parhaiten välitavoitteita
- mukaan valitaan myös lastensuojelu tilaa ja palveluita mittaavia indikaattoreita

KOKO PROJEKTIN AJAN

- dialoginen keskusteluote suunnitelman laatimisen kaikissa vaiheissa yli hallintorajojen asiantuntija-, kokemus- ja laadullisen tiedon tuottamiseksi
- Hyvinvointisuunnitelman eri vaiheissa on suositeltavaa pyytää kommentteja kohderyhmän osallisuuden lisäämiseksi sekä eri näkökulmien huomioimiseksi. Esim:
  - Etelä-Pohjanmaan-liitto (kulttuurihyvinvointi)
  - Etelä-Pohjamaan Vaikuttaja Nuoret
  - Invalidiliiton Nuoret vaikuttajat
  - Järjestöt laajemmin
  - Ehkäiseväpäihdetyö (Ehyt ry)

4. STRATEGIAOSAN JA PÄÄTAVOITTEIDEN TYÖSTÄMINEN

Strategiaosan rakenne vuoden 2022–2025 suunnitelmassa:

Arvopohja ja visio

- arvojen määrittely, joiden pohjalta lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistetään maakunnassa
- maakunnan visio: yhteinen näky ja tahtotila: Minkälaisena haluamme lasten ja tulevaisuuden näyttävän Etelä-Pohjanmaalla? Miten sen teemme yhdessä?

Nykytila

- maakuntatason väestörakenteen kuvaus: erityispiirteet, kehityskulut ja väestöennuste, väestöllistä huoltosuhte ja syntyvyys
- lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila minimi-indikaattoritiedon pohjalta

Strateginen kumppanuus

- Kuvataan lasten ja nuorten hyvinvointityön lähtökohtia toimialojen strategista yhteistyötä
  - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lähtökohdat
  - Oppilas- ja opiskeluhuollon rooli
  - Poliisi hyvinvoinnin tukena
  - Kuntien ennaltaehkäisevät palvelut
  - Järjestöjen tehtävät
  - Evankelisluterilainen seurakunta
  - Lasten ja nuorten sosiaali- ja terveystyö
  - Kulttuurihyvinvointi
  - Lapset ja nuoret

Päätavoitteet

- muodostettiin LAPE-ohjelman ja Tulevaisuuden sote -keskuksen tavoitteiden sekä kansallisen ohjauksen ja ajankohtaisten julkaisujen pohjalta (KTS. tiedonkeruu)
- Päähuomioita:
  - Ennaltaehkäisevien palveluiden vahvistaminen
  - Turvallisuus näkökulman huomioiminen
  - Mielenterveys- ja päihdepalveluiden vahvistaminen
  - Yli hallintorajat ylittävä yhteistyö

Hyvinvointisuunnitelman nimestä tehtiin ehdotuksia työryhmän kokouksessa, jonka jälkeen kuntalaiset saivat äänestää parasta nimeä tai ehdottaa omaa vaihtoehtoa. Äänestys tapahtui Soteuudistus-hankkeen nettisivuilla ja mahdollisuutta äänestää mainostettiin sosiaalisessa mediassa. Työryhmä äänesti lopullisen ehdotuksen omassa kokouksessaan. Suunnitelman nimeksi tuli: "Laatua Lakeuksien lapsille ja nuorille."

4. STRATEGIAOSAN TYÖSTÄMINEN

- Kuntien indikaattorit/minimitietosisältö
- Strateginen kumppanuus
- Päätavoitteet
- Visio, suunnitelman nimi

II TOIMENPIDEOSA

1. ALATAVOITTEIDEN TYÖSTÄMINEN

Jokaisen päätavoitteen alle luodaan maakuntatason alatavoitteet.

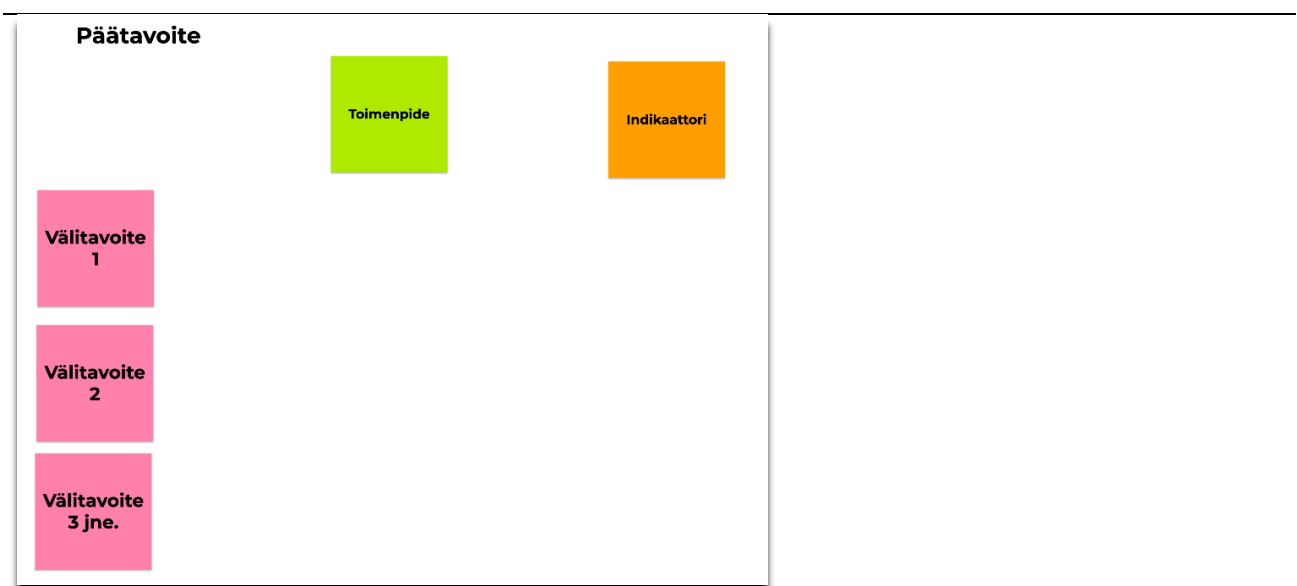
Alatavoitteessa tulee onnistua, jotta päätavoite mahdollistuu. Alatavoitteissa otettiin huomioon:

- kokonaisvaltaiset ja saavutettavat palvelut
- lapsi- nuori- ja perhelähtöisyys
- turvallisuus
- esteettömyys
- vanhemmuuden tuki
- kohderyhmän osallisuus
- lasten ja nuorten kuuleminen sekä arvostaminen.
- organisoinnin ja johtamisen taso
- lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen hallintorajat ylittävä yhteistyö ja siihen sitoutuminen
- kokonaisvaltaiset ja lapsi- ja perhelähtöiset toimintamallit
- sekä yhteisen toiminnan sekä henkilökohtaisen osaamisen kehittäminen.

Alatavoitteiden muodostamista ohjasi hankkeiden tavoitteet (TSK, soteuudistus, MONNI), kansallinen ohjaus, LAPE-muutosohjelman painostusalueet ja työryhmän asiantuntemus.

Työryhmä työsti alatavoitteita työpajassa kahdessa kokouksessa, jonka jälkeen projektin vetäjät tekivät ehdotukset lopullisista alatavoitteista.

Alatavoitteita työstettiin Jamboard-alustalla. Alatavoitteiden muodostamiseen käytettiin seuraavaa pohjaa. Pohjaan sai kirjoittaa myös toimenpiteitä ja mittareita, jotta alhaalta ylöspäin ajattelu mahdollistaisi alatavoitteiden määrittelyn.

2. TOIMENPITEIDEN TYÖSTÄMINEN

Kukin kunta ja/tai kuntayhtymä sekä jokainen toimiala ja maakunta työstää oman toimenpideoSION suunnitelmaan. Konkreettisilla toimenpiteillä pyritään saavuttamaan tavoitteet.

Kukin toimija kirjaa omaan toimenpideoSioon toimialansa olemassa olevia sekä kehitettäviä ja vahvistettavia toimenpiteitä tavoitteiden suunnassa.

ToimenpideoSio laaditaan alla olevan mallin mukaisesti:

PÄÄTAVOITE I: LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI LISÄÄNTYY					
VÄLITAVOITE	TOIMENPIDE	MITTARI/TOTEUTUMINEN	AIKATAULU	TOIMIJA/TOTEUTTAJA(T)	SEURANTA/ARVIOINTI/OHJAUS/MUUTA?
1 Missä on onnistuttava?					
2 tullaan riittävästi	Mitä ja miten se tehdään?	Miten mitataan onnistuminen?	Milloin? Lyhyt kokeilu? Pysyvä toiminta?	Kuka?	Resurssit, muut huomiot?
3 Palvelut ovat oikea-aikaiset, oikein kohdenneet ja yhdenvertaiset					
4 Lapsilla nuorilla ja lapsiperheillä on turvallinen elinympäristö					

ToimenpideoSion laativat seuraavat toimialat:

- EP:n hyvinvointialue (ml. kulttuurihyvinvointi)
- Kaikki Etelä-Pohjanmaan kunnat, osa kuntayhtymänä
- poliisi
- Ev.lut srk
- Lapsi- ja perhejärjestöt
- Ammatilliset oppilaitokset (2.aste ja korkeakoulu)
- SONetBOTNIA – Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus
- Nuoret

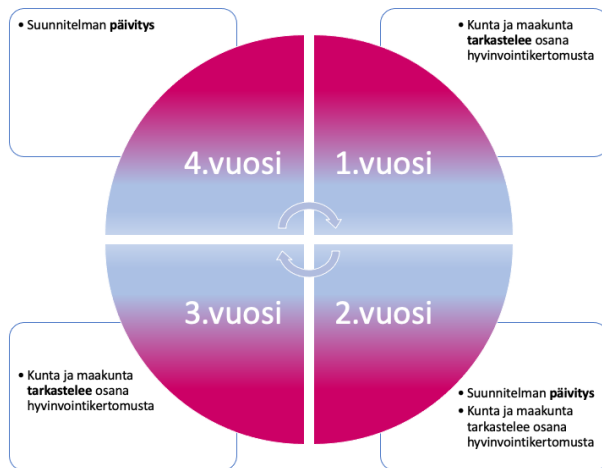
Projektinvetäjät tarjoutuivat toimialoille avuksi työstämään toimenpideoSioita.

Jotta toimenpiteet ovat kirjoitusasultaan yhtenäiset, aloitetaan kukin toimenpide verbillä. (Esim. luodaan, varmistetaan, kehitetään)

3. SUUNNITELMAN ARVIOINTI JA SEURANTA

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan suunnitelma tulee tarkistaa kerran 4. vuodessa (12 §). Suunnitelmaa tulee tarkastella myös vuosittain kunnan ja alueen hyvinvointikertomuksessa. Suunnitelmaa arvioidaan tavoitteiden suunnassa valittujen indikaattoreiden pohjalta ja arvioimalla toimenpiteiden toimivuutta ja niiden käyttöastetta.

Vuoden 2022–2025 vuosikello:

Suunnitelman arviointia toteutetaan seuraavien apukysymysten kautta:

Indikaattorit:

- Tulkinnessa otetaan huomioon (THL)
  - ilmiön yleisyys
  - aineiston alueellinen kattavuus eli kuinka suurta osaa nuorista tulokset kuvaavat
  - tuloksen merkitys käytännön kannalta
  - ilmiön kehittyminen eli trendi (esim. laskeva/nouseva, äkillinen muutos)

Huomioidaan, että isossa aineistossa muutokset ovat tilastollisesti merkitseviä. Vaikka tulos olisi vertailukohdan kanssa samalla tasolla, tilanne voi silti olla huolestuttava. Analyysin tulee pohjautua myös paikalliseen, alueelliseen tai toimialaan liittyvään asiantuntemukseen. Tuloksia pohdittaessa tulee ottaa huomioon ajankohtainen yhteiskunnan tilanne. Esimerkiksi vuoden 2022–2025 suunnitelmassa huomioitiin koronapandemia.

Vaikuttavuus:

- kuvataan ja arvioidaan, mitä on tehty ja miten, sekä minkälaisia vaikutuksia saatiin aikaan. (Lapsivaikutusten arviointi)
- kuinka hyvin tietyllä toiminnalla onnistutaan saavuttamaan halutut tulokset ja vaikutukset?

Indikaattoreiden valinnassa painotetaan seuraavia aihealueita:

- Lastensuojelu, erityisen tuen tarpeessa olevat, elintavat, palveluiden käyttö, vanhemmuus, väkivalta (perheväkivalta ja seksuaalinen väkivalta), mielenterveys

4. MUUTA HUOMIOITAVAA JA JATKOKEHITTÄMISIDEOITA

A) HYVINVOINTISUUNNITELMAN KIRJOITTAMINEN

Strategiaosan kirjoittaminen tulee aloittaa heti suunnitelman laatimisen käynnistämisvaiheessa. Kirjoitustyöstä kannattaa valita vastaamaan yksi henkilö, joka kokoaa suunnitelman rungon sekä muokkaa asiakirjaa työryhmän kommenttien pohjalta työvaiheiden edetessä. Pääkirjoittajalla kannattaa olla työpari, joka kommentoi tekstiä ja ideoi projektin eri vaiheiden edistämistä. Kirjoittamistyö on prosessi.

Suunnitelman tiettyihin osioihin tulee pyytää tekstiä aihealueen asiantuntijalta (esim. lapsivaikutusten arviointi, tuki tavoitteiden saavuttamiseksi, kulttuurihyvinvointi, lastensuojelu). Suunnitelman laadinnassa tulee kuulla myös kohderyhmää.

Strategiaosaa ja välitavoitteita pyydettiin kommentoimaan seuraavilta tahoilta vuoden 2022–2025 suunnitelmaan:

- Hyvinvointisuunnitelmaa laativa työryhmä (useaan kertaan eri vaiheiden edetessä)
- Invalidiliiton vaikuttajanuoret
- Maakunnalliset Nuoret vaikuttajat (Tuleva maakunnallinen nuorisovaltuusto)
- Järjestöt (erillisissä kokouksissa)

Suunnitelma esiteltiin myös eri foorumeilla, jolloin suunnitelman sisällöstä ja työn etenemisestä oli mahdollista saada kommentteja ja palautetta (Hankkeen strateginen ohjausryhmä, laaja-LAPE -työryhmä, alueen sote-johtajien kokous, EP:n Tiedolla, Taidolla, Tunteella -tapahtuma)

B) MUUTA HUOMIOITAVAA

Hyvinvointisuunnitelman materiaalit (esityslistat, muistiot ja powerpoint-esitykset ja muut taustamateriaalit) löytyvät Tulevaisuuden sote-keskus hankkeen SJK-LAPE kanavan alta Teams-ohjelmasta (20.1.2022).

C) JATKOKEHITTÄMISIDEOITA

- Vuosikellon avulla jäsenetään alueen ja kuntien sekä muiden toimijoiden yhteistä aikataulua lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman arvioimiseksi sekä suunnitelman päivittämiseksi. Vuosikello laadittiin maakuntatasolla, mutta sitä tulee jatkossa vielä tarkentaa.
- Etelä-Pohjanmaan alueella on tärkeää ottaa käyttöön aktiivisemmin koko aluetta koskeva lapsivaikutustenarviointi-malli.
- Indikaattoritiedon analysointiin tulee kehittää Excel-taulukko, joka analysoi tulokset automaattisesti ja kerää tiedot suoraan esim. sotkanetistä
- Osallisuutta suunnitelmaa laadittaessa tulee jatkossa lisätä (lasten ja lapsiperheiden kuuleminen)

HYÖDYLLISIÄ LÄHTEITÄ

Eteläpohjalainen perusopetuksen opetussuunnitelma. Luettavissa:

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ops/39651/perusopetus/tiedot>

Hyvinvointisuunnitelman minimietosisältä. Sotkanet:

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=NZDJTsNgEIOfaFAmW0GfOKQsljSHVCWp2kuUqAliX4qA5umxGnEay2N7_P90GdUFVmWNUxUC19hpE-fY2SsepPgdNnPSDPMndgOW7ARvCU8cz47Dkmn0Mcmi6Yk2UnjRPCgFT6U_32Lpxz8RaJ2WVCiHhh4Pm1AUyY9uqY1_HfPaNywqsXaFPXbY5RxP5lpXJPeTw_ZrLH-n3jcr2qWobo23N1go46i4T3FBRLhIWdIrya-m6r-CxdR7FiloJD_Ipj_41usPvKhlXeLxQkKVDEfq5z8=&region=szYPsjYNBwA=&year=sy5zsjbX0zUEAA==&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=202109301228

Kymenlaakson maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2020–2024. Luettavissa:

<https://www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/hyvinvointisuunnitelma>

Lastensuojelulaki (417/2007). Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lapsen oikeukien sopimus. Luettavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Lapsen aika : Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. Luettavissa:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Rousu, S. 2009a. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. 2.painos. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rousu, S. 2009b. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 2. Suunnitelman seuranta ja arviointi. 2.painos. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Sote-uudistus 2021. Palvelujen kehittäminen. <https://soteuudistus.fi/palvelujen-kehittaminen>

STM 2021. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Luettavissa:

https://stm.fi/documents/1271139/20825107/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edistaminen+2030+-+valtioneuvoston+periaatepääätös_F2020.pdf/66e90eeb-138e-b6b3-9b68-83232c174240/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edistäminen+2030+-+valtioneuvoston+periaatepääätös_F2020.pdf

THL. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/lastensuojelu/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-suunnitelma>